

Олександр Павлович Страшко,
курсант 3-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів стратегічних
розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наталя Валеріївна Павлова
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри криміналістики на та
домедичної підготовки,
підполковник поліції

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина - обов'язком держави в особі спеціально уповноважених на те органів і посадових осіб [1]. Пріоритет прав і свобод людини і громадянина, закріплений в Конституції України, обов'язковий для всіх гілок державної влади, в тому числі і для її виконавчої гілки в особі органів досудового розслідування. Так, в Конституції закріплені основні принципи, реалізовані як в кримінальному судочинстві в цілому, так і в рамках досудового розслідування зокрема.

Необхідно відзначити, що Конституцією України регламентовані не всі права і свободи, якими володіє людина. У ній знайшли своє відображення тільки фундаментальні права і свободи. Дана ситуація характерна майже для всіх демократичних конституцій, де при найповнішому перерахуванні прав і свобод у підсумку визнається, що перелік не є вичерпним, тобто що за людиною і громадянином залишаються також й інші права і свободи. У Конституції України з цього приводу зазначається наступне (ст. 22 КУ): «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» [1]. Дане формулювання можна тлумачити тільки як визнання невичерпності свободи і як повага до багатогранних прав і свобод, які при всій їх важливості не відносяться до категорії основних. Такі права і свободи неконституційного рівня закріплюються усіма галузями національної системи права, в тому числі кримінально-процесуальним правом.

Покладаючи на органи кримінального судочинства настільки соціально важливе завдання, держава допускає втручання в зону особистих інтересів, при цьому встановлює їх межі і гарантії від необґрунтованого обмеження прав і свобод особистості. При досудовому розслідуванні, реалізуючи норми щодо

захисту прав особистості, мається на увазі два види інтересів, які вступають у протиріччя: інтереси суспільні та інтереси особисті, у зв'язку з цим виникає потреба встановлення оптимального співвідношення між інтересами суспільними і інтересами особистими. І якщо перші знаходять своє найбільш повне вираження в рішенні задач досягнення істини у кримінальному провадженні, у свою чергу другі - в забезпеченні дотримання прав і законних інтересів особистості. Проблеми підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, посилення процесуальних гарантій реалізації прав і свобод особистості займали і займають в даний час значне місце в дослідженнях багатьох вчених і практиків.

Динамічність кримінально-процесуального законодавства в деяких випадках призводить до неточного і неповного дотримання норм процесуального права, що регулює права і свободи громадян. У зв'язку з цим у спеціальній літературі неодноразово піднімалося питання про те, що одним із важливих завдань органів прокуратури є завдання реалізації правозахисної функції, пов'язаної з наглядом за дотриманням прав і свобод людини і громадянина на стадії досудового розслідування.

Крім прокурорського нагляду на стадії досудового розслідування з метою забезпечення законності і обґрунтованості рішень і дій органів досудового розслідування, що обмежують конституційні та інші права і свободи громадян, здійснюється судовий контроль. Судовий контроль проявляється в санкціонуванні застосування таких запобіжних заходів, як взяття під варту і домашній арешт, а також продовження застосування знаходження під вартою, застосування до особи примусових заходів медичного та виховного характеру, у видачі дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, здійснення деяких слідчих (розшукових) дій тощо, в прийнятті право-відновлювальних рішень, а саме розгляді скарг на неправомірні рішення і діяння (дії або бездіяльність) органів досудового розслідування. Умови кримінального переслідування, функції розкриття і розслідування злочинів і викриття винних на стадії досудового розслідування нерідко тягнуть за собою обмеження прав і свобод учасників кримінального судочинства. Це стосується особистої недоторканності громадян, їх права на недоторканність житла і власності, права на таємницю листування, телефонних переговорів тощо. Обмеження зазначених прав допускається виключно на підставі судового рішення. Судовий контроль охоплюється поняттям правосуддя, і є однією з найважливіших гарантій основних прав і свобод громадян. Судовий контроль являє собою систему перевірочних заходів, спрямованих на попередження можливих помилок органів досудового розслідування і виправлення вже допущених порушень. Право кожного громадянина на судовий захист відкрило шлях для судового оскарження ряду слідчих і прокурорських рішень на стадії досудового розслідування, що значно розширило права учасників процесу [2].

У висновку слід зазначити, що держава в особі законодавчих, виконавчих і судових органів, а також сучасне українське суспільство усвідомлюють необхідність і цінність невід'ємних прав людини і громадянина на стадії досудового розслідування і намагаються в повному обсязі забезпечити їх точне і

гарантоване здійснення. Створення юридичних механізмів захисту прав та свобод людини - невідкладне, зобов'язане завдання, без вирішення якого не може розвиватися і зміцнюватися вільне демократичне суспільство. В даний час охорона прав і свобод людини і громадянина на стадії досудового розслідування здійснюється у вигляді відомчого контролю, прокурорського нагляду, судового контролю, правосуддя, забезпечення учасників кримінального судочинства правовою допомогою. Невідкладна судова перевірка, що здійснюється за скаргами зацікавлених осіб, не тягне ні зупинення провадження у справі в цілому, ні призупинення виконання відповідних рішень або дій. Перевірка ведеться на основі представлених органами розслідування матеріалів, які обґрунтовують відповідні рішення або дії. Діяльність суду протікає в умовах змагальності, порядок розгляду скарг точно регламентований законом, забезпечує гласність та публічність розгляду, участь зацікавлених осіб. Судочинство, відповідне перерахованим принципам, створює умови для з'ясування дійсних обставин та винесення законного, обґрунтованого, справедливого рішення.

Бібліографічні посилання

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 01.11.2020).
2. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення 01.11.2020).
3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 169 VII. URL: [5https://zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення 02.11.2020).

Аліна ГАРКУША

доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університету внутрішніх справ)

Наталія Темрієнко,

(курсант 4-го курсу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ)

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ ТА ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Правовий інститут тимчасового доступу до речей та документів є новим для вітчизняного кримінально-процесуального законодавства України. Але навіть сьогодні КПК України потребує як ефективного застосування різноманітних процесуальних засобів, заснованих на інтегрованих у його положення європейських стандартах кримінального провадження, так і